

Hamvas Béla: Konfu-ce (Kungfu-ce): Lun Yü Kung mester beszélgetései

Hamvas Béla bevezetése

Időszámításunk előtt a hatszáz éves körül élt Kínában Lao-ce és Kung-ce, Indiában Buddha, Iránban az utolsó Zarathustra, Kisázsiaiban Hérakleitos, Nagygörögországban Pythagoras. Az egymástól független filozófusokban vagy vallásalapítókban közös tudat él: mindegyik tudja, hogy az emberi történet legnagyobb megrázkódtatása kezdődött. Az emberiség akkor ismét elvesztette boldogságát; a lelkek, amint Platón a Timaiosban mondja, ismét fellázadtak az Ég ellen. Új bűnbeesés, de most, úgy látszik végleges, örök és visszavonhatatlan. Ettől a pillanattól fogva nincs remény. Nincs remény többé sem az állam rendjére, sem az emberi élet tisztaságára, sem a család nyugalomára, sem a szépségre - semmire, ami az emberi életben valamit ér. Indiában azt mondják, hogy a Sötét kor, a Káli yuga, végső szakaszához ért.

Mi nagyobb, az őskorba való visszatérés kívánsága, vagy a sötétségtől való borzalom? Az erőfeszítés, hogy a régít visszahozzák, vagy rendet teremteni? Nem tudni. Lao-ce, Kung-ce, Buddha, Zarathustra, Hérakleitos, Pythagoras - csupa Janus; egyik arcával a múltba néz és nevet, másik arcával a jövőbe néz és sír. A sötétség elkerülhetetlen, s vele együtt a romlás, az egyre növekvő szegénység, az eldurvulás, az erkölcstelenség, rendetlenség és zavar. Elkerülhetetlen. Mégis meg kell próbálni. Semmi remény; ennek ellenére semmit sem szabad feladni. Pythagoras a kiváló férfiakat maga köré gyűjti és az őskor tudását hirdeti; Hérakleitos dühöng; Buddha a megszabadulást tanítja; Lao-ce nyolcvanegy versben leírja azt, amit tud, és elhagyja hazáját. Tudják, hogy nem érnek el semmit, de teszik. Kung-céról az egyszerű toronyőr azt mondja: „ő az az ember, aki tudja, hogy nem megy, mégis tovább csinálja.” Egyiknek sem sikerült az, amit akart. Ennek ellenére soha senki előtt egy pillanatig sem volt kétséges, hogy ezekben az emberekben az isteni szellem nyilatkozott meg. A pythagoreusokból mindössze filozófiai iskola lett, de Pythagorasról azt suttogták, hogy Apollón fia volt. Hérakleitos állítólag megzavarodott, de nem lehet róla beszélni áhítat nélkül, akárcsak Zarathustráról, vagy Buddháról. S amikor a határon levő hivatalnok Kung mestert megismerte, felkiáltott: "Nincs baj, barátaim! Nincs még elveszve semmi! Azt hittem, Isten szava már örökre elnémult a földön, s most itt ez a nagy harang!"

Kétségtelen, ami azóta történt, annak az időnek egyre súlyosbodó következménye. Kétségtelen, hogy azóta van válság. És még valami kétségtelen: időszámításunk előtt körülbelül hatszáz év körül az őskor szellemét utolsónak jelentő nagy emberek azt, ami azóta történt, látták és tudták. Külsőleg voltak népvándorlások, világbirodalmak alakultak és omlottak le, a világ háromszor felépült és háromszor rommá lett. Belsőleg semmi sem változott. Még mindig ott állunk, ahol Pythagoras és Buddha. A történet megrekedt. Még mindig nem tudunk egyebet, mint a múltba nézni és nevetni, a jövőbe nézni és sírni. Lao-ce óta egyetlen lépést sem tettünk. Kung mester ma is éppen úgy él, mint kétezereztíz évvel ezelőtt. Ugyanaz a helyzet, ugyanazok a kétségek, ugyanazok a kérdések, ugyanazok az emberek, ugyanaz a válság, ugyanaz a sötétség, ugyanaz a kényszer, hogy: teljes erővel belefogni és megváltoztatni, de minden remény nélkül. Mind olyanok vagyunk, mint a torony-

Őr mondja: tudjuk, hogy nem megy, mégis tovább csináljuk. S ez vonatkozik császárokra és filozófusokra, Napóleonra és Savonarolára, Lutherra és Caesarra, Robespierre-re és Attilára.

Valaki azonban azóta hiányzik. Az ember, akiben az isteni szellem nyilatkozik meg. Az őskor szelleme. Senkire, legyen az még Goethe, Tolsztoj, Ramakrishna is, nem mondják: nincs baj, nincs elveszve semmi, barátaim, hiszen itt ez a nagy harang!

Kung régi nemesi törzsből származott. Ősei a családot a Yin uralkodóházig vezették. Apja igen korán meghalt. Gyermekkorra és ifjúkora nehéz volt, és nélkülözések között tanult. De tanult. Éspedig olyan szenvedéllyel, olyan fáradhatatlanul, hogy később maga is csodálkozott rajta. Egyetlen tárgya volt: a régiek. "Nem születtem szívemben az igazsággal - szól -, mindenekelőtte szeretem a régiket, és minden erőmmel követem őket. Érdekelte a régi szokás, a régi feljegyzés, a régi dal, de a legjobban mégis a régi állam. A legjobban azért, mert azt hitte, hogy az emberiség elrontott életét csak az állammal lehet rendbehozni. Ugyanazt hitte, mint Pythagoras vagy Platón. A legma-gasabbrendű emberi tevékenység a kormányzás. "Kormányozni pedig annyi, mint a dolgokat a helyükre tenni." Tizenöt éves korában, mint mondja, nyakig volt a tanulásban. Harminc lett, amíg szilárdan állt.

Ebben az időben fiatal emberek kezdtek köréje gyűlni. Éppen úgy, mint Buddha, Pythagoras vagy Platón köré. Egyetlen tantárgya volt: a régiek. Hivatalt nem vállalt, pedig mintha arra készült volna, hogy tudását tevékenységgé tegye. Az államban azonban rendetlenség volt és zűrzavar. A hatalomért méltatlanok dulakodtak. Mi keresni valója lett volna itt annak, aki azt tanította, hogy az államkormányzás lényege az erkölcs?

Mint nevelő eljutott Ló tartományba, arra a helyre, ahol az ősök világa még aránylag a legérintetlenebbül élt. Ez az út volt életének egyik legnagyobb élménye. Az ősökkel csaknem szemtől-szembe került, a palotákban és templomokban járt, ahol még alig hangzott el a szentek és bölcsök lépteinek zaja, kéziratokhoz jutott, amelyek még csaknem melegek voltak a régiek kezétől. Azt mondják, akkor találkozott Lao-céval, a kis hercegség aggastyán levéltárosával.

Mikor hazatért, az ifjúság nevelését folytatta. Egyre többen gyűltek köréje. Ugyanakkor azonban az országban lázadás tört ki és Kungnak menekülnie kellett. A szomszéd Tsi tartományba ment. Itt ismerte meg az őskor zenéjét. Megpróbálkozott, szolgálatát felajánlotta az uralkodónak. De amikor azt magyarázta, hogy az államvezetés lényege az erkölcs, a herceg mosolygott.

Időközben otthon a viszonyok nagyobbára rendeződtek, és Kung hazatért. Ekkor ötvenéves volt. Az állam tanácsadója lett, főminiszter. Rövid, de ragyogó időszak következett. A hihetetlen megtörtént. A bölcs ember az állam ügyét csodálatos egyszerűséggel, könnyen, kevés tettel, még kevesebb szóval annyira helyreállította, hogy a szomszéd tartományok elkezdtek félni. Mi lesz, ha ez a miniszter ennyire megerősíti államát? A nép máris kezd seregleni hozzá. Mindenki ott akar élni. Rend van. Erkölcs van. Jólét van. Műveltség van. Mindez alig néhány hónap alatt. Kung-cénak sikerült az, ami Platónnak nem. A bölcs az államot rendbehozta.

A szomszédok között féltékenység támadt. Tsi hercege, Kung ellensége, többször el akarta csapatni. Azt el is érte, hogy kancellári állásából elmozdították. Kung most igazságügyminiszter lett, de befolyása a népre és a szellemi emberekre egyre nőtt. A kis hercegség uralkodója pedig bízott miniszterében. Ekkor Tsi hercege Kung urának ajándékba

színésznőket küldött. A színésznők az udvar érdeklődését annyira lekötötték, hogy az uralkodó három napig nem áldozott, nem tartott kihallgatást és a kormányzói palotában meg se jelent. Egész udvarával, összes minisztereivel a színházat bámulta. Kung látta, hogy megbukott. Állását feladta és visszavonult.

Tizenhárom évig vándorolt. Kína legtöbb államában járt, néhány tanítványával, vagy egyedül. Uralkodót keresett, vagy, ha már azt nem talált, legalább embert. Egyetlen tanítványában hitt, Yen Huiban, de az fiatalon meghalt. Ő volt az egyetlen, aki értette az ősoket. Aki a Li embere volt. A Mér-ték-é. A többi? Csak lelkesedett. Sokáig azzal a gondolattal foglalkozott, hogy a barbárok közé megy, és országot alapít. Közben egybegyűjtötte a régiek dalait, történeti feljegyzéseit, krónikáit, leíratta, gondos kommentárokat írt, hogy az ősök hagyományát megmentse. Így mentette meg az Yi kinget, az ősi Kína legnagyobb könyvét.

Hazatért és a fiatalokat tanította. Már elmúlt hatvan és közeledett a hetvenhez; "Már tudott hallgatni, s követhette a szívét anélkül, hogy a mértéket átlépte volna." "Olyan ember, aki annyira keresi az igazságot, hogy enni is elfelejt, barátai között a gyászról is megfeledkezik, és észre sem veszi, amint az öregség eléri." Az őskornak minden rendelkezésére álló iratát és emlékeit összegyűjtötte. A fiatalokat fölnevelte. Munkáját befejezte, és hetvenkét éves korában meghalt.

Az európai úgy tudja, hogy Kung mester vallásalapító, szent; a konfu-cianizmus kínai vallás, templomokkal, szertartással, szerzetesekkel és papokkal. Ezzel a tudattal az európai elkezd olvasni Kung mester beszélgetéseit és csupa ilyen gondolatot talál: mi az államkormányzás lényege, mi az erkölcs, mi az illem, hogyan kell a hivatalt helyesen betölteni. Hol itt a vallás? - kérdezi. - Valóban. - Hol itt a vallás?

Mindenekelőtt Kung nem szent. "Nincs állása, s ezért ráér a fontos dolgokkal foglalkozni." A Li Ki feljegyezte, amikor így szólt: "Titkos mesterséget üzni, csodákat tenni, hogy az utókornak legyen miről fecsegni - ez nem az én dolgom." Mongdsi, a kései tanítvány pedig ezt tudja róla: "Dsi Kung a Mestertől azt kérdezte: Mondják rólad, hogy szent vagy. A Mester így szólt: Erőmön felül van. Türelmesen törekszem és szüntelenül tanítok. - Mire Dsi Kung azt mondta: Aki türelmesen törekszik, az bölcs, aki szüntelenül tanít, az jó. Aki a bölcsességet és a jóságot egyesíti, az szent."

Kung mester tanítása nem vallás. Nem vallás olyan értelemben, hogy egyházi szervezet papsággal, szerzetesekkel és dogmákkal. Kung mester tanítása az ősök szelleme. A hagyomány.

Ha azonban az európai a beszélgetéseket olvassa és úgy tapasztalja, hogy itt semmi egyéb nincsen szó, csak az államkormányzás lényegéről, az erkölcstről, az illemről, mégis téved. A Mester három dolgot tisztelt feltétlenül: Isten akaratát, a nagy embert és az őskor szent szavait. Majd így szól: "A bölcs a gyökérre vigyáz . . . a vallás és az engedelmisség az ember gyökere", úgy, hogy amit Kung tanít, az vallás. A hagyomány nem vallás. A hagyomány az őskor egyetemes tudása Istenről, a világról, a vallásról, az emberről, a leiekről, a kormányzásról, a szépségről. A Mester a végső dolgokat nem teszi szóvá. A tanítványok azt mondják: "a Mester sokat beszél a műveltségről és a művészetéről, a világrendről és a természetéről azonban nem mond semmit. Ennek ellenére egyetlen szót sem ejt ki, amelynek ne lenne egyetemes vonatkozása. Mindig az egészről beszél. És minden részletről úgy beszél, hogy azt mondja: hiába akartok valamit részleteiben rendbehozni, csak az egész lehet és egyszerre lehet. Ez az egész együtt, ez a tudás, hogy semmit sem lehet külön választani, mert az egész Egy és felbonthatatlanul Egy, ez az őskor "szent szava". Hen panta einai, szól

Hérakleitos. Pythagoras az Egyre alapította államrendjét. Kung azt kérdezi tanítványaitól: "Ugye hiszitek, hogy sokat tudok és tanultam könyv nélkül? - pedig amim van, csak egyetlenegy."

Kung mester beszélgetéseinek négy döntő szava van. Ez a négy szó: Li (mérték, erkölcs), Hsüo (tanulni, művelni), Da Hüo (Nagy tudomány) és Güntsi (bölc, nemes, kiváló, magasrendű ember).

A szavak lefordításával nagy baj van. A kínai nyelv tudvalevőén szavait nem betűkkel, hanem jelekkel írja le. S ezek a jelek hallatlanul sokrétűek. Csaknem minden jelnek van olyan értelme is, amely metafizikai fogalom, politikai fogalom, matematikai fogalom, és értelme, amely olyan fogalom, amit a családban és a ház körül használnak. A metafizikai, vallásos, politikai, matematikai, intim fogalmak együttvéve jelentik azt a kínai jelet, amely Kung első nagy szava: a Li.

Li mértéket, szabályt, erkölcsöt, törvényt, udvariasságot, szociális charme-ot (politesse, gentleness) jelent. Ha fizikailag értelmezik és távolságot mérnek vele, annyi mint: mérföld. De belső mérték is: önuralom és fegyelem. De nem szubjektív aszkézis, hanem az ősök hagyományában levő rendtörvény alkalmazása, amely az embernek viszonyát egyszersmindenkorra szabályozza. Li-je van annak, aki feltűnés nélkül egyszerűen és komolyan viselkedik, minden túlzástól tartózkodik, az embert tiszteletben tartja, maga iránt tiszteletet ébreszt szavaival, viselkedésével, tetteivel, munkájával, öltözködésével, és pedig: tudatosan. A Li mérték. A Mérték. "Hogy miért nem lépnek az útra, jól tudom: aki okos, véleményével túlmege rajta, aki együgyű, nem éri el. Aki tehetséges, tetteivel túlmege rajta, aki tehetetlen, nem éri el." A Li: sem alulmaradni, sem túlmenni, hanem beteljesíteni a Mértéket. A középen maradni. A Li a kulturált emberi erkölcs, amelynek gyökere a vallásos pietás. A Li az őskori élet alapvető vonása. Kínában éppen úgy, mint Indiában, Iránban, Egyiptomban, Görögországban. Az embereknek egymás iránt tanúsított respektusa, amely a magasrendű és békés élet egyetlen feltétele. Ez a Li volt az, ami akkor éppen elveszett Kelet-Ázsiától Itáliáig; ez volt az, aminek helyreállítását követelte a nagy ember Kung-cétól Pythagorasig; ez az, amit ma a legjobban nélkülözünk. A Li mérték, de nem emberi mérték és nem az ember teremtette. Nem kultúrproduktum. Li csak ott van, ahol valódi vallásosság van. Isteni mérték. Nem lehet önkényesen megváltoztatni. Ez az a mérték, amivel az istenek az embert megmérték és meg fogják mérni, s mindig és ugyanazzal a mértékkel mérik az embert ma is.

A második nagy szó: Hsüo. A szöveg kénytelen volt úgy fordítani, hogy: tanulni, vagy művelni. A Hsüo azonban végtelenül többet jelent. Hsüo annyi, mint a dolgok alapelveit megismerni, elsajátítani, begyakorolni és realizálni. Nem könyv nélkül való tudás ez. Olyan tudás, amely a lényegre tudja. De nemcsak tudja, hanem be is gyakorolta; sőt nemcsak begyakorolta, hanem realizálja is. Hsüo nem absztrakt, merő emlékezeti feladat: amit az ember megtanult. Nem felmondani kell, hanem megcsinálni. Csak az tud igazán valamit, aki aszerint él. Az őskorban nem volt olyan tudás, amely a lényegtől független, mint pl. a modern filozófia, vagy tudomány; és nem volt olyan lényeges tudás, amely független volt a megvalósítástól, mint pl. a modern idealista morál. Kung-ce számára borzalom volt valamit tudni és nem tenni. De az akkori Kínának meg kellett ismernie azt, amit akkor mindenütt megismertek: a tudás és a megvalósítás szembekerült: az eszmény és a valóság ellenséggé lett - az elmélet és a gyakorlat egymástól elszakadt. De Kung azt tartja, hogy a szakadékot tanulással át lehet hidalni. Aki az eszményt, az elméletet, az alapelvet, a lényegre igazán tudja, az nemcsak a fejével tudja, hanem a szívvel és a kezével is, és az cselekedni is tudja.

A harmadik szó: a Da Hüo, a Nagy Tudomány. A Nagy Tudományt rövidebben, szebben és tökéletesebben összefoglalni, mint ahogy azt a Li Ki tette, nem lehet. Hsüo annyi, mint tanulni, mint a magas erkölcsi-szellemi élet alapelveit fölfedezni, elsajátítani, begyakorolni és az elveket maradék nélkül megvalósítani. Most mi a Nagy Tudomány? "A tudás csak akkor áll feladata magaslatán, ha a valóságot átalakítja; csak ha a tudás feladata magaslatán áll, akkor válhatik a gondolat igazzá; csak ha a gondolat igaz, lehet az emberi tudat teljesen tiszta; csak ha a tudat teljesen tiszta, akkor lehet művelt emberről beszélni; csak ha az ember művelt, tudja házat rendbentartani; csak ha házat rendbentartja, akkor tudja rendezni az államot; csak ha az állam rendben van, élhet az emberiség békében.

A Nagy Tudomány a béke tudománya. A jólét, a műveltség, a rend tudománya, úgy, hogy megtanít az alapelvekre és megtanít arra, hogyan kell azokat megvalósítani. Megmondja, hogy a béke előfeltétele az állam rendje, de ennek előfeltétele a családi ház rendje, ennek előfeltétele az, hogy az ember művelt legyen, de ennek előfeltétele, hogy az ember tudata tiszta legyen; ennek előfeltétele az igazság, ennek előfeltétele azonban a tudás. A tudás (a dolgok alapelveinek ismerete, begyakorlása és megvalósítása) az állam és a világ rendjének alapja. Ez a Da Hüo.

Végül: a Güntsi. Tulajdonképpen jelentése: nemes, lovagias, előkelő, bölcs, művelt, magasrendű. A kínai fogalomhoz a legközelebb áll a görög "aristos", vagy Nietzsche "vornehm"-je.[1]

A magasrendű megnevesített ember. A szöveg bölcsnek fordítja. Ez megalkuvás, mert a bölcs szóban nincs tevékenység, a Güntsi pedig bölcsességét realizálja, és éppen ebben van magasrendűsége. Mással azonban nem lehetett fordítani; sem "nemes"-sel, mert ennek társadalmi-morális hangsúlya van, sem "magasrendű"-vel, mert ez a szó nem fejez ki egzisztenciális minőséget. A Güntsi-ben a tudás és a tevékenység egyenlő arányban és erővel él. Ő az, aki a Nagy Tudományt megtanulta. Ő a hagyomány őrzője. Ő a Li embere. "A ló értéke nem az erő, hanem a faj" - szól Kung. A bölcs ez a faj-ember. Akinél a minőség a lényeges. Isteni embernek is lehetett volna fordítani.

"Kungfu-ce: Lun yü" annyi, mint: Kung mester beszélgetései. A mű időszámításunk előtt a harmadik századból való kéziratban maradt reánk. Hiteles volta kétségtelen.

A beszélgetéseknek két faja van. Az egyik szóváltás. Kérdés és felelet, két kérdés és két felelet, három kérdés és három felelet . . . Ritkán több. Egy-egy kis dráma. Olyan, mint egy piatóni dialógus, amelyből azonban csak a mag van meg, semmi más.

A másik fajta beszélgetés az, ahol a kérdést nem jegyezték fel, csak a Mester szavát. A Mester mindig szentenciákat mond. Az egyik beszélgetés végén Dsi Kungról azt mondják: a mondatot övére írta. Az öv a régieknél a ruha koronája. Kung mester mondatai ilyen övre írható mondások. Olyanok, mint Pythagoras, vagy Hérakleitos mondásai.

Első pillanatra a mondatok szellemesek, világosak és könnyűek. Jobban a mélyére kell nézni, hogy az ember meglássa bennük a határtalan melankóliát. Hérakleitos kétségbeejt, Buddha megrémít, Platón elszomorít, és talán senki sem tudta olvasni a Phaidónt könnyek nélkül. De az a melankólia, ami Kung mester könnyű, gyakran tréfás, mindig kedves, többször derűsen elragadó mondásai alatt van, az megrendít. Megrendítő a folttalanul tiszta, leírhatatlanul mély férfinak az az emberfölötti erőfeszítése, hogy mentse, ami menthető, ha már nem lehet az őskor boldogságát, legalább az államot, ha már nem lehet az államot, legalább az embert. S

időnként kitör belőle: "A legszívesebben egy szót se szólnék . Nincs könyv, amelyben hasonló hallatlan aktivitás lenne, s alig van könyv, amely reménytelenebb lenne. "Ő az, aki tudja, hogy nem megy, mégis tovább csinálja? Igen. És ő a nagy harang. Mindig tudja, hogy mit kell tenni. Az egyetlen helyeset. És soha nem teszi meg senki. Egyetlen ember volt, aki megtette, ő maga. Mikor kancellár volt, megvalósította a helyes kormányzás lényegét. "Akik közel voltak, örültek, akik messze voltak, odajöttek". Az uralkodónak azonban a színház kellett. Később, amikor valaki azt mondta: a Mester nagy ember, de nem tett semmi híreset, nevetve szólt: kocsihajtó leszek, vagy íjlövész! Azt is mondhatta volna: színész. "A bölcs nem azért szenved, mert az emberek nem ismerik, hanem, mert nem tudja őket megváltoztatni."

Kung mester, mint Pythagoras, vagy Platón, látta, hogy az államban a muzsikának döntő szerepe van. A muzsika (yüo) lényege a hang. "A hang az ember szívében keletkezik." A külső világ csak a hang oka, s a f ül ezt az okot fogja fel. A zene belül kezdődik. A muzsika az a hatásos módszer, amely "külső eszköz, de amellyel az emberi szívet befolyásolni lehet". Az őskor nagy és szent királyai tudták ezt. "Az ember természettől fogva néma. Ez a némaság az Ég lelke (Sing) benne." A külső világ benyomásai azonban tette szólítják. Az uralkodó kötelessége, hogy e szólításban szépség, ütem, kedély, méltóság, mélység legyen. Semmi úgy az embereket nem tudja egybefűzni és egybeforrasztani, mint a muzsika. "A muzsika az Ég és a Föld összhangja." "A muzsika az az együttélés, amelyben nincs semmi szenvedés." Ahol a muzsika megjelenik, ott harmóniát teremt.

Kung összegyűjtötte a régi dalokat és a régi zenét. Tanítványai állandóan muzsikáltak, s a kínai citerán ő maga is mesterien játszott. És "gyűlölte, amikor a világi zene az ünnepi muzsikát megzavarta. De itt is megbukott. Az új, léha és ledér zene legyűrte az egyszerű, komoly, derűs muzsikát.

A Li Ki a következő mondást jegyezte fel: "Ai herceg azt kérdezte, hogy mi a földön a legfontosabb? A Mester így szólt: Az állam kormányzása."

Mit jelent kormányozni? - "A dolgokat a helyükre tenni."

Mit jelent az, hogy a dolgokat a helyükre kell tenni? - "A király legyen király, a szolga legyen szolga. Az apa legyen apa, a fiú legyen fiú. "

Mi a bölcs legfontosabb teendője, ha a kormányt átveszi? "A szavak helyes használata."

Ebben a négy kérdésben és feleletben van Kung mester gondolkozásának alapja.

Az igazi erkölcs nem társadalmi jelenség vagy termék, nem kiválóság és nem érdem, hanem az égnek a földdel és az embernek az örök világgal való egybehangzása (muzsika). Az erkölcs alapja metafizika. A kormányzás sem politika, nem fogás, csalás, macchiavellizmus, hatalmi ösztön, hanem a legmagasabbrendű emberi metafizikai aktivitás. Az államkormányzás vallásos tevékenység. Az állam kormányzásához három dolog kell: hadsereg, táplálék és hit. A hadsereget, ha kell, el lehet hagyni; ha kell, a táplálékot is el lehet hagyni. Ha nincs hit, nincs vallás, akkor nincs állam, csak gyülekező tömeg, amit a butaság és a félelem tart össze ideiglenesen.

Az uralom nem ismeret; az egyik tanítvány azt kérdezi a Mestertől, hogyan kell művelni a földet? A válasz: az öreg paraszt jobban tudja. És hogyan kell a kertet művelni? A válasz: az öreg kertész jobban tudja. Mit kell tudni az uralkodónak? "Az emberi Én-t szüntelenül

művelni kell." Tanulni kell. "Gyakran éjjel-nappal gondolkoztam. Nem használt. Tanulni jobb." De tudjuk, hogy tanulni (hsüo) annyit jelent: a szellemi élet alapjait megtalálni, begyakorolni és realizálni. Ez a Nagy Tudomány. Azért kell ezt így tenni, mert valóban és igazán csak a szellemi erők hatnak. Külső eszközökkel még soha senki sem ért el semmit. Az államban a külső eszközök alkalmazása: az erőszak. Az erőszak hatása egyetlen brutális pillanat. A belső eszközök alkalmazása: a szeretet. "Légy a néppel olyan, mint a kis gyermekkel", szól Kung. A Li Ki-ben azt mondja: "Ha a szellemi erők élnek, akkor az életet ápolják. Ha a szellemi erők nem élnek, a büntetőtörvényeket ápolják. Ha a szellemi erők élnek, van törvény és rend. Ezt hívják uralomnak." Az uralkodás szellemi tevékenység. Ezért vallásos tevékenység. Ezért metafizikai tevékenység.

Platón tudja, ha a filozófus király - aki nem egyéb, mint Kung mester Güntsi-je - az őskor rendjét helyreállítani nem tudja, csak a "demokrácia és az önkényuralom folytonos váltakozása következhet." Tapasztalatuk, hogy Platón jóslata bevált. A kínai mester ezt a gondolatot így fejezi ki: uralkodhat az arisztokrácia is, de ez az uralom legfeljebb háromszáz évig (tíz nemzedék) tarthat; uralkodhat a nemesség is, de ez az uralom legfeljebb százötven évig (öt nemzedék) tarthat; uralkodhatnak a szolgák is, de ez az uralom legfeljebb száz évig (három nemzedék) tarthat. A történet elég példát szolgáltatott rá. Igazi uralom csak egy van: a királyi uralom. "Ha igazi király születne, egyetlen nemzedék alatt nem lenne más, csak erkölcsös ember. Az uralom nem törekszik haszonra. Mongdsi, Kung kitűnő tanítványa egyszer egy herceg elé került, s ez azt mondta neki: Mondj valamit, öreg ember, amivel országomnak használhatok. A bölcs így felelt: Mit beszélsz haszonnál? Ha a király haszonnál beszél, a főnemes is haszonnál beszél, ha a főnemes haszonnál beszél, a nemes, a polgár, a földműves, a kereskedő is haszonnál beszél. Mindenki a hasznot fogja keresni és egymástól elragadja, így lesz az államban úrrá a rendetlenség. A királynak nem azt kell kérdezni, mi a hasznos, hanem, hogy mi a jog és az igazság." - Semmit sem felejtettek el annyira, mint ezt az őskori tudást.

A király, az igazi király, aki, ha megszületne, egyetlen nemzedék alatt nem lenne más, csak erkölcsös ember, nem akkor cselekszik, amikor a dolgok már a nyakára nőttek. Akkor már késő. Senki a bajt, ha már itt van, eltüntetni nem tudja. "A panaszok fölött való ítékezésben én sem vagyok különb, mint bárki más. Amire mindig törekedtem, hogy ne legyenek többé panaszok." A királynak nem a megtörtént hibákat kell megjavítani, hanem olyan tevékenységet kell kifejtenie, hogy ne történhessenek hibák. "Délnek fordulni - szól Kung. Ez a minden bajt, panaszt, nehézséget, válságot megelőző tevékenység az, amit Kung mester úgy fogalmazott meg, hogy, a szavak helyes használata. Azt mondják, Sókratész sem tett egyebet, mint tanítványait, Platón is, a szavak helyes használatára oktatta. Ez a sókratészi módszer: megtanítani az embereket arra, ha valaki tudja a jót, cselekszi is. Sókratész azonban nem mondta, hogy ez az uralkodás lényege. Kung mester egész tevékenysége, gondozása, metafizikája, tanítása ebből a törekvésből érthető meg. A "Beszélgetések" sem más, mint a Da Hüo a szavak helyes használatáról. Mert ha helyes a szó, helyes a tett, ha helyes a tett, nincs baj; ha nincs baj, mindenki elégedett; ha mindenki elégedett, a világ derűs. "Aki tud, nincs olyan messze, mint aki keres; aki keres, nincs olyan messze, mint aki derűs. A derű az őskor.

Mikor a Mester meghalt, iskoláját Dsi Hia vezette tovább. Kung-cenak hetvenkét közvetlen és körülbelül háromezer távolabbi tanítványa volt. A szellem, amit felébresztett, elterjedt. Nem vált aktívvá. Az maradt, amivé Kung tette: hagyomány. A tudás az őskorról, a rendről, az erkölcsről, a helyes kormányzás lényegéről, az illemről, a szép életről, az igazságról, a vallásról. Száz évvel később Mongdsi, az iskola legjelentékenyebb bölcse, udvarról-udvarra járt, hogy a Mester gondolatait hirdesse. Mongdsi sokban hasonlított Kung-cehoz, de

szigorúbb és fanatikusabb volt. Több feljegyzés arról beszél, hogy az uralkodókat alaposan megleckéztette.

A Mester tanítását egész nagyságában, terjedelmében és egyetemességében, minden metafizikai vonatkozásában, részletesen, még a házi szokásokra is kiterjedően a Li Ki foglalta össze. A Li Ki a Mérték könyve, a teljes kung-cei hagyomány. A Mester iskolája azonban azóta is fennállott és fennáll és ma is él. Nem mint iskola, hanem mint az őskor hagyománya. Nem mint vallás, hanem mint az őskori tudás tradíciója vallásról, Istenről, államról, muzsikáról, társadalomról, családról és a bölcsről, ahogy azt Kung mester tanította.
Jegyzet

[1] A bölcs ellentéte az az ember, akinek megjelölését a szöveg "közönséges"-nek fordítja. A kung-cei hagyomány egy könyve ezt az embert így határozza meg: "a fekete tömeg odalent". Körülbelül megfelel a Hérakleitos-féle "polloi"-nak (orde-naré massa). Ez a fekete, tömegesen megjelenő rovar-lény tudattalan, értelmetlen, gonosz és javíthatatlan: ez a Güntsi ellentéte és ellenfele.

***

Kung mester beszélgetései Hamvas Béla fordításai

NYUGALOM, ÖRÖM, BÖLCSESSÉG.

A Mester így szólt:

- Tanulni is megnyugtató. Messziről jött barátokkal beszélgetni is öröm. Ha az embert nem méltányolják s mégse duzzog, az is bölcs.

AZ EMBER GYÖKERE.

Yu mester így szólt:

- Az olyan vallásos és alázatos ember, aki uralkodója ellen fellázad, ritka. Az olyan ember pedig, aki uralkodója ellen nem lázad, de felkelést szít, egyáltalán nincs. A bölcs a gyökérre vigyáz; ha a gyökér egészséges, a növekedés biztos. A vallás és az alázat az ember gyökere.

AZ ERKÖLCS.

A Mester így szólt:

- Sima modor és hízelgő szó ritkán az erkölcs jele.

ÖNVIZSGÁLAT.

Dsong mester így szólt:

- Önmagamat naponta háromféleképpen vizsgálom: vajjon tettem-e valamit szívből másokért; vajjon barátaimmal való beszélgetés közben voltam-e szavammal hutlen; vajjon megtartottam-e azt én, amit másnak tanítottam.

A TELJES EMBER.

Dsi Hia így szólt:

- Aki a nagy embert tiszteli és előtte meghajlik, aki szüleinek segít és minden erejét nekikadja, aki az uralkodónak szolgál és önmagáról lemond, aki barátaival úgy beszél, mintha önmagával lenne, - arról hiába mondják, hogy hibás, én tudom, hogy teljes ember.

TANÁCSOK.

A Mester így szólt:

- A bölcsnek nincs előítélete; azért vannak iránta bizalommal. Ami a tanulást illeti, ne ismerj határt. Példád legyen az, aki hu és lelkiismeretes. Fődolgod legyen: a hit és az igazság. Ne legyen barátod, csak, aki hozzád hasonló. Ha van hibád, ne szégyeld megjavítani.

SZEGÉNYség ÉS GAZDAGSÁG.

Dsi Gung azt kérdezte:

- Lehet-e szegénynek és nem hízelgőnek lenni; lehet-e gazdagnak és nem kevélynek lenni?

A Mester így szólt:

- Lehet. Én azonban nagyobb tudok: szegénynek s mégis vidámnak lenni, gazdagnak s mégis megbecsülni a törvényt.

Dsi Gung azt mondta:

- A dal is úgy mondja: Először kivágni, azután gyalulni, először metszeni, azután simítani. Ezt érti alatta?

A Mester így szólt:

- Veled, Si, már lehet komolyan beszélni. Ha megmondom az okozatot, kitalálsz az okot.

ISMERET.

A Mester így szólt:

- Nem törődöm azzal, hogy az emberek nem ismernek. Azzal törődöm, hogy nem ismerem az embereket.

A SARKCSILLAG.

A Mester így szólt:

- Aki a maga erejéből önmaga ura lesz olyan, mint a sarkcsillag. Nem mozdul és az egész ég körülötte kering.

ÉLETPÁLYA.

A Mester így szólt:

- Mikor tizenöt éves voltam, nyakig voltam a tanulásban; mikor harminc voltam, már szilárdan álltam; mikor negyven nem volt kétségem többé mikor ötven, az ég törvényét tudtam; mikor hatvan, tudtam hallgatni; mikor hetven, már követhettem a szívemet, s a törvényt nem léptem át.

A GYERMEKI KÖTELESSÉG.

Mong I lovag azt kérdezte, hogy mi a gyermeki kötelesség lényege.

A Mester így szólt:

- Nem áthágni.

Fan Chi-nak, mikor később a kocsit vezette, a Mester elmondta és így szólt:

- Mong I lovag ezt kérdezte tőlem, hogy mi a gyermeki kötelesség lényege s én azt feleltem: nem áthágni.

Fan Chi azt mondta:

- Mit jelent ez?

A Mester így szólt:

- Ha a szülők életben vannak, szolgálni nekik, ahogy illik; ha meghaltak, eltemetni őket, ahogy illik és áldozni nekik, ahogy illik.

A SZÜLÖK.

Mong Wu lovag azt kérdezte, hogy mi a gyermeki kötelesség lényege.

A Mester így szólt:

- Ne szerezz gondot szüleidnek, kivéve, ha beteg vagy.

TISZTELET.

Dsi Yu azt kérdezte, hogy mi a gyermeki kötelesség lényege.

A Mester így szólt:

- A gyermeki kötelesség mai napság az, hogy valaki szüleit eltartja. De az ember kutyáit és lovait is eltartja. Mit ér az egész, tisztelet nélkül?

TANÍTÁS ÉS MEGVALÓSÍTÁS.

A Mester így szólt:

- Egész nap Hui-val beszélgettem; olyan volt, mint a bolond, nem válaszolt. Mikor elment, láttam, hogy egyedül mit csinál. - Megtette, amire tanítottam. Nem! Hui nem bolond!

A JÓ TANÍTÓ.

A Mester így szólt:

- Gyakorolni azt, ami régi és ismerni azt, ami új. Ez a jó tanító.

A BÖLCS.

A Mester így szólt:

- A bölcs nem eszköz.

TANULÁS ÉS GONDOLKOZÁS.

A Mester így szólt:

- Tanulni és nem gondolkozni fölösleges; gondolkozni és nem tanulni fárasztó.

NEGATÍV BIRÁLAT.

A Mester így szólt:

- Tévedéseket támadni ártalmas.

TUDÁS.

A Mester így szólt:

- Yu, megtanítalak arra, hogy mi a tudás: tudni azt, amit az ember tud és nemtudni azt, amit az ember nem tud.

A HIVATALI ÁLLÁS TITKA.

Dsi Dshong hivatalt akart elérni.

A Mester így szólt:

- Mindent meghallgatni, ami kétséges félretenni, ami marad, arra óvatosan válaszolni; ha ezt teszed, kevés hibát fogsz elkövetni. Mindent meglátni, ami veszélyes félretenni, azt, ami marad, óvatosan elintézni; ha ezt teszed, keveset fogsz megbánni. A beszédben kevés hibát elkövetni, a tettben keveset tenni: ez a hivatali állás titka.

A NÉP ENGEDELMESSÉGE.

Ai hercege azt kérdezte:

- Mit kell tenni, hogy a nép engedelmes legyen?

Kung mester így szólt:

- Aki egyenes, azt fölemelni, hogy a görbéket nyomja. Így lesz, a nép engedelmes. Aki a görbéket emeli fel, hogy az egyeneseket nyomja, annak a nép nem engedelmeskedik.

NÉPNEVELÉS.

Gi Kang lovag azt kérdezte:

- Lehet-e a népet figyelmeztetéssel huségre és tiszteletre nevelni?

A Mester így szólt:

- Ha a népet szereted, huséges lesz; ha leereszkedsz hozzá, tisztelni fog; emeld fel a józanabb embert, azt, aki nem az, tanítsd, s akkor minden rendbejön.

VEZETÉS.

Valaki azt kérdezte Kung mestertől:

-Miért nem vesz részt a mester az állam vezetésében?

A Mester így szólt:

- A jó vezetőnek tisztelnie kell szüleit és szeretnie kell testvéreit. Ez a vezetés titka. S ehhez nem kell, hogy az ember az állam élén álljon.

A HITETLEN.

A Mester így szólt:

- A hitetlen ember! Mit kezdjek vele? Nagy kocsi rúd nélkül, kis kocsi hám nélkül. Mit kezdjek vele?

HIZELGÉS, GYÁVASÁG.

A Mester így szólt:

- Aki idegen szellemeknek szolgál, nem saját őseinek, - hízeleg. Aki látja kötelességét és nem teszi meg, - gyáva.

A HIÁBAVALÓ MODOR.

A Mester így szólt:

- Akiben nincs szeretet, azon a modor nem segít.

AZ ÁLDOZAT ÉRTELME.

Valaki azt kérdezte, hogy mi az uralkodó nagy ősének bemutatott áldozat értelme.

A Mester így szólt:

- Nem tudom. Aki tudná, annak a világot olyan könnyű lenne kormányozni, mint idenézni. S a tenyerét mutatta.

A VALLÁS.

Amikor a Mester a királyi szentélybe lépett, minden egyes tárgy jelentőségét megtudakolta.

Valaki azt mondta:

- Ki mondja, hogy Dshou fia a vallást ismeri? Hiszen mikor a szentélybe lépett, minden tárgy jelentőségét megtudakolta!

A Mester meghallotta és így szólt:

- Ez éppen a vallás.

SAJNÁLAT.

Dsi Gung azt akarta, hogy az újhholdkor bemutatott bárány-áldozat szokását megszüntessék.

A Mester így szólt:

- Kedves Si! Te a bárányt sajnálsz, én a szokást.

NEM LEHET RAJTA SEGÍTENI.

A Mester így szólt:

- Ha az ember mainapság az uralkodót szolgálva igazságos, azt hiszik, hogy hízeleg.

AZ URALKODÓ ÉS A HIVATALNOK.

Ding herceg azt kérdezte, hogy az uralkodó miképpen bánjon a hivatalnokkal és a hivatalnok miképpen szolgáljon az uralkodónak.

Kung mester így szólt:

- Az uralkodó bánjon hivatalnokaival úgy, ahogy azt a szokás követeli; a hivatalnok szolgálja az uralkodót úgy, ahogy azt a lelkiismeret követeli.

AZ ÉG HARANGJA.

I tartomány határőre szerette volna a Mestert megismerni és így szólt:

- Ha a határon nagy ember utazik át, mindig meglátogathatom.

Bevezették s amikor kilépett, azt mondta:

- Barátaim! Nincs baj! Nincs még vége semminek! Azt hittem, hogy Isten szava örökre elnémult, - és most itt ez a nagy harang!

AMI ELVISELHETETLEN.

A Mester így szólt:

- Magas állást tehetség nélkül, vallásos szertartást kegyelet nélkül, temetést gyász nélkül nem tudok elviselni.

ISMÉT AZ ERKÖLCS.

A Mester így szólt:

- Erkölc nélkül az ember sem a tartós szükségét, sem a nagy jólétet nem bírja ki. Az erkölcsös ember elégedett és békés; a bölcs tudja, hogy csak egy vagyon van, az erkölcs.

SZERETET ÉS GYULÖLET.

A Mester így szólt:

- Csak az, akinek erkölce van, tud szeretni és gyulölni.

BÖLCSESSÉG ERKÖLCS.

A Mester így szólt:

- Az emberek hírnevet és gazdagságot kívánnak; de, aki a javakat érdemtelenül éri el, ne ragaszkodjon hozzájuk. Az emberek a szegénységet és az alacsony sorsot kerülnek; de aki ezekhez érdemtelenül jut, ne igyekezzen megszabadulni tőlük. A bölcs aki az erkölcsöt elejti nem bölcs. Az igazi bölcs az erkölcs törvényeit egyetlen ebéd idejére sem szegi meg. Szükségben, aszályban, viharban és veszélyben állhatatos.

VAN ILYEN EMBER?

A Mester így szólt:

- Még senkit sem láttam, aki az erkölcsöt szereti és az erkölcstelen gyulöli. Aki az erkölcsöt szereti, az mindennél többre tartja. Aki az erkölcstelen gyulöli, annak ereje oly nagy, hogy semmi rossz nem érheti. - Még senkit sem láttam, hogy ne bírta volna el, ha reggeltől estig az erkölcsön kell dolgoznia. Talán van ilyen ember. Én azonban még nem láttam.

HATÁRSÉRTÉS.

A Mester így szólt:

- A határt mindenki saját módján lépi át. Mondd meg, hogy milyen határsértést követtél el és megmondom, hogy ki vagy.

AZ ÉLET TÖKÉLETES BEFEJEZÉSE.

A Mester így szólt:

- Reggel megismerni az igazságot és este meghalni.

AKI MÉG NEM SZÁMÍT.

A Mester így szólt:

- A muvelt ember az igazságra törekszik. De aki foltos ruháját és szegényes táplálékát szégyenli, az még nem számít.

ELFOGULATLANSÁG.

A Mester így szólt:

- A bölcs nem elfogult, sem amikor elfogad, sem amikor elutasít. Az igazság oldalán áll.

KI MIT KERES.

A Mester így szólt:

- A bölcs a súlyt az értékre teszi, a közönséges ember a külsőre; a bölcs a törvényt keresi, a közönséges ember a hatalmasok kegyét.

ELŐNY ÉS ZAVAR.

A Mester így szólt:

- Aki mindig az előnyt keresi, állandó zavarban él.

ERKÖLCS ÉS KORMÁNYZÁS.

A Mester így szólt:

- Aki államát az erkölcs törvényeivel kormányozza, ugyan mi baj érheti? Annak, aki államát nem az erkölcs törvényeivel kormányozza, ugyan mit használ az erkölcs?

AMI TÖBB.

A Mester így szólt:

- Gondod ne az legyen, hogy nincs hivatalod, hanem hogy arra érdemes légy. Gondod ne az legyen, hogy nem vagy híres, hanem hogy arra méltó légy.

AZ EGYETLEN MONDAT.

A Mester így szólt:

- Úgy-e, Shen, tanításom nem több, mint egyetlen mondat?

Dsong mester válaszolt:

- Egyetlen mondat.

Amikor a Mester kiment, a tanítványok azt kérdezték:

- Melyik az a mondat?

Dsong mester így szólt:

- Légy hu önmagadhoz és légy jó másához. Ez a Mester tanítása. S ebben minden benne van.

KÖTELESSÉG ÉS HASZON.

A Mester így szólt:

- Ami a bölcs szeme előtt áll: a kötelesség; ami a közönséges ember szeme előtt áll: a haszon.

A SZÜLŐK KORA.

A Mester így szólt:

- A szülők éveiről az ember ne feledkezzen meg soha; azért, hogy örüljön fölötté, s azért, hogy aggódjon miatta.

SZÓ ÉS TETT.

A Mester így szólt:

- A régiek keveset beszéltek; már csak azért is, hogy ne mondjanak többet, mint amennyit tettek.

A LEMONDÁS.

A Mester így szólt:

- Kevesen vannak, akik azért vesztettek valamit, mert lemondtak róla.

AZ IGAZI ÉRTÉK.

A Mester így szólt:

- Az igazi érték nem marad magában; biztosan talál barátot.

ERKÖLCS ÉS ÉRZÉKISÉG.

A Mester így szólt:

- Még nem láttam embert, akinek jelleme szilárd.

Valaki azt mondta:

- Shen Chang.

A Mester így szólt:

- Chang érzéki. S hogyan lehet az ilyen ember szilárd jellemű?

AMIRŐL A MESTER HALLGAT.

Dsi Gung szólt:

- A Mester sokat beszél a műveltségről és a művészetről. A természetről és a világrendrőről azonban nem mond semmit.

KÖZKEDVELTSÉG.

A Mester így szólt:

- Yen Ping Dshong érti, hogyan kell az emberekkel bánni. Hosszú évek óta forog közöttük, s még mindig közkedveltségben áll.

KI TUDJA?

Dsi Dshong azt kérdezte:

- Dsi Wen háromszor került Chu tartomány kancellári székébe, de egyszer sem örült neki. Háromszor küldték el, de egyszer sem bántott miatta. Sőt még kötelességének tartotta, hogy utódait a hivatalba bevezesse. Hogyan kell őt megítélni?

A Mester így szólt:

- Lelkiismeretes ember.

Arra a kérdésre, hogy erkölcsös volt-e, azt mondta:

- Nem tudom, erkölcsös volt-e.

- Amikor Tsui tábornok az uralkodót, Tsi hercegét meggyilkolta, a bölcs, bár tíz négyesfogata volt, elhagyta Chen Wen-t, minden földjét, vagyonát és kivándorolt. Más országba került, de azt mondta: itt az emberek éppen olyanok, mint a mi Tsui tábornokunk s ismét kivándorolt.

Más országba került, de ismét azt mondta: itt az emberek éppen olyanok, mint a mi Tsui tábornokunk, s újra kivándorolt. Hogyan kell őt megítélni?

A Mester így szólt:

- Tiszta ember.

Arra a kérdésre, hogy erkölcsös volt-e, azt mondta:

- Nem tudom, erkölcsös volt-e.

ELÉG.

Gi-ről, a bölcsről azt beszéltek, hogy mielőtt cselekszik, háromszor meggondolja magát. A Mester hallott felőle és így szólt:

- Kétszeri meggondolás is éppen elég.

A BÖLCSESSÉG MÉRTÉKE.

A Mester így szólt:

- Ning Wu lovag, míg az országban rend volt, bölcsen uralkodott. Mikor felfordulás következett, olyan volt, mint a bolond. Bölcsességét mások is elérhetik. Bolondsága utólérhetetlen.

EZ AZTÁN A KÉRDÉS!

A Mester így szólt:

- Ki igazolja, hogy We Shang Gau becsületes? Mikor egyszer valaki ecetet kért tőle, a szomszédba ment kölcsönkérni, hogy adhasson.

A MESTER SZÍVE VÁGYA.

Yen Yüan és Gi Lu a Mesterrel együtt ültek. A Mester így szólt:

- Most mondjátok el, mi az, amit szívetekben igazán kívántok.

Dsi Lu kezdte:

- Kocsit és lovat szeretnék és finom prémes bundát. Barátaimmal együtt használnám, s ha azok elkoptatnák, nem haragudnék.

Yen Yüan azt mondta:

- Nem szeretnék azzal, ami bennem jó, dicsekedni, és nem szeretném, ha valakire rászorulnék.

Dsi Lu pedig:

- Szeretnék a Mester szíve vágyát hallani.

A Mester így szólt:

- Az öregeknek békés öregséget, a barátoknak huséges barátságot, a szegényeknek védelmet és biztosságot.

KIVÁLÓSÁG?

A Mester így szólt:

- A tizenöt családot számláló faluban biztosan van olyan lelkiismeretes és igazságos ember, mint én; miért ne lenne olyan, aki úgy szeretne tanulni, mint én?

ÁLLAMI SZOLGÁLAT.

Gi Kang lovag azt kérdezte, hogy Dshong Yu alkalmas-e az állami szolgálatra. A Mester így szólt:

- Yu elszánt. Mi akadály lenne állami szolgálatának?

A lovag azt mondta:

- És Si alkalmas az állami szolgálatra?

A Mester így szólt:

- Si lelkiismeretes. Mi akadály lenne állami szolgálatának?

A lovag azt mondta:

- Kiu alkalmas az állami szolgálatra?

A Mester így szólt:

- Kiu ügyes. Mi akadály lenne állami szolgálatának?

AZ ERŐ.

Chan Kiu azt mondta:

- A Mester tanítását mindenképp szeretem. Megvalósításához azonban erőm kevés. A

Mester így szólt:

- Ha erőd kevés, a feleúton kidőlsz; de ne feküdj le az út elején.

TUDÓSNAK LENNI KÉTFÉLEKÉPPEN.

A Mester így szólt Dsi Hia-hoz:

- Légy tudós úgy, ahogy a bölcs, ne úgy, ahogy a közönséges ember.

EMBERKERESÉS.

Dsi Yu Wu Chang városának kapitánya volt. A Mester így szólt:

- Leltél emberre?

Mire az:

- Tan-Tai Mie-Ming van itt, nem jár mellékutakon és sohasem láttam nyilvános épületben, csak ha hivatalos dolga volt.

BECSÜLET.

A Mester így szólt:

- Az ember becsületéből él; ami ezenkívül van, csak véletlen és kitérés.

A LEGMAGASABB FOK.

A Mester így szólt:

- Aki tud, nincs olyan messze mint aki keres. Aki keres, nincs olyan messze, mint az, aki derus.

AKIVEL LEHET BESZÉLNI.

A Mester így szólt:

- Aki az átlagon felül áll, annak a magas dolgokat el lehet mondani. Aki az átlagon alul áll, annak a magas dolgokat nem lehet elmondani.

BÖLCSESSÉG ÉS ERKÖLCS.

Fan Chi azt kérdezte, hogy mi a bölcsesség. A Mester így szólt:

- Bölcs az, aki az emberek dolgával törődik, a szellemeket és az isteneket tiszteli, de tőlük távol tartja magát. Fan Chi azt kérdezte, hogy mi az erkölcs.

A Mester így szólt:

- Erkölcsös ember számára először a kötelesség, aztán a jutalom.

AZ ÉRTELEM ÉS A SZÍV TUDÁSA.

A Mester így szólt:

- Aki a súlyt az értelemre és a tudásra teszi, az a víznek örül; aki a súlyt a szívre és a vallásra teszi, az a hegynek örül. Az értelmes szereti a mozgást; a vallásos szereti a nyugalmat. Az értelmesnek sok a barátja; a vallásosnak hosszú az élete.

FÁJDALOM.

A Mester így szólt:

- A tehetségeket nem ápolják, a tanultakat nem beszélik meg, a kötelességeket ismerik, de nem teljesítik, az ember tele van hibával és nem tehet ellene semmit: ez az, ami igazán fáj.

MI A TEENDŐ?

A Mester így szólt:

- A célt megválasztani, s a hozzávezető útra lépni, a termékeny tehetségekbe kapaszkodni, az erkölcsre támaszkodni, a művészeteket nem elhanyagolni.

A JÓ HADVEZÉR.

A Mester így szólt Yen Hui-hoz:

- Szolgálatban tevékenynek lenni, szolgálton kívül elrejtőzni. Csak mi ketten tudjuk, hogy mi ez.

Dsi Lu azt mondta:

- Ha három hadsereget kellene vezetned, kit vennél magadhoz?

A Mester így szólt:

- Azt, aki pusztá ökölrel a tigrisnek rohanna, a folyónak indulna csónak nélkül és vakmerőn a halált keresné, azt nem venném magamhoz. Szívesen azt venném, aki, ha már elvállalta, lelkiismeretes, meggondolt és valóban cselekszik.

GAZDAGSÁG.

A Mester így szólt:

- Ha a gazdagságot holtbiztosan el lehetne érni, én is nekifognék, még ha egész nap korbáccsal kellene járnom, akkor is. Mivel nem lehet, hajlamomat követem.

HÁROM ESET.

A Mester három esetben volt különösen elővigyázatos: ha böjtölt, ha háború volt és ha meghült.

ÖNJELLEMZÉS.

She hercege azt kérdezte Dsi Lu-tól, hogy milyen ember ez a Kungtse. Dsi Lu nem is válaszolt. Később a Mester így szólt:

- Miért nem mondtad neki egyszerűen: olyan ember, aki annyira keresi az igazságot, hogy enni is elfelejt, barátai közt a gyászról is megfeledkezik, és észre sem veszi, amint az öregség eléri?

A RÉGIEK.

A Mester így szólt:

- Nem születtem szívemben az igazsággal; mindenekfölött szeretem a régieket, és minden örömmel követem őket.

AZ UTOLSÓELŐTTI FOK.

A Mester így szólt:

- Vannak emberek, akik teljesen tudatlanok, s mégis nagy tevékenységet fejtenek ki. Mindent meghallani, a jót kiválasztani és követni; mindent meglátni és megérteni: ez a bölcsességnek legalább is utolsóelőtti foka.

LÁNGÉSZ! ERKÖLCS!

A Mester így szólt:

- Lángész! Erkölc! Hogyan merészelnék ilyen címre igényt támasztani? Mindössze türelmesen törekszem és másokat is arra tanítok, hogy türelmesen törekedjenek.

Gung Si Hua így felelt:

- Igaz. S ez az, amit mi, tanítványok, hiába szeretnénk megtanulni.

ELLENTÉT.

A Mester így szólt:

- A bölcs fölényes és nyugodt; a közönséges ember mindig tele van gonddal és izgalommal.

AZ ERKÖLCS LEGMAGASABB FOKA.

A Mester így szólt:

- Tai Ben-ről elmondható, hogy az erkölcs legmagasabb fokát elérte. Háromszor mondott le az uralomról és a nép még csak meg se dicsérhette.

AZ UTOLSÓ TANÍTÁS.

Dsong mester beteg volt. Mong Ging lovag meglátogatta és azt kérdezte, hogy van?

Dsong mester így szólt:

- Ha a madár haldoklik, hangja panaszos; ha az ember haldoklik, beszéde jó. Az uralkodónak három dologra kell figyelnie: viselkedése ne legyen hanyag és ne legyen durva; arckifejezése legyen bizalomgerjesztő, szavaiban ne legyen illetlen és ne legyen közönséges. Ami az áldozati szokásokat illeti, arra úgymint vannak hivatalnokai.

YEN HUI JELLEMZÉSE.

Dsong mester így szólt:

- Tehetségesnek lenni és a tehetségtelenektől tanulni; gazdagnak lenni és a szegényektől tanulni; fölöslegel rendelkezni s úgy élni, mintha nem lenne semmije; sértést elviselni és nem sértődni: - Yen Hui barátom volt az egyetlen, aki ilyen volt.

ÉLETSZABALY.

A Mester így szólt:

- A dal ébresszen, a forma alakítson a melódia tökéletesítsen.

AMIT LEHET ÉS AMIT NEM.

A Mester így szólt:

- A népet meg lehet tanítani arra, hogy a helyes úton járjon, de arra nem, hogy a helyeset megértse.

MEGJEGYEZNI VALÓ.

A Mester így szólt:

- Légy őszinte és valódi, halálig hu az igaz úthoz; zavargó földre ne lépj, lázadó országban ne maradj; ha rend van, lépj előre, ha rendetlenség van, rejtőzz el. Ha valahol béke van és rend, a szegénység és alacsonyosság szégyen; ha valahol rendetlenség van, a hírnév és gazdagság szégyen.

MÉRTÉK.

A Mester így szólt:

- Akinek nincs hivatala, ne törődjön a kormányzással.

HASZONTALAN EMBER.

A Mester így szólt:

- Azzal, aki tevékeny, de nem egyenes, - tudatlan, de nem figyel, együgyu, de nem hisz, - semmihez sem tudok kezdeni.

TANULÁS.

A Mester így szólt:

- Tanulj, mintha még nem érted volna el és mégis attól félnél, hogy elveszíted.

A HÍRES EMBER.

Egy Da Hiang környékéről való ember azt mondta:

- Kung mester biztosan nagy ember. Sokat tud, de semmit sem tett, amivel nevét megörökítette volna.

A Mester meghallotta és tanítványához így szólt:

- Ugyan mihez fogjak? Kocsihajtóvá legyek, vagy íjlövészé? Azt hiszem kocsihajtóvá kell lennem.

AMI HIÁNYZOTT.

A Mesterből négy dolog hiányzott: nem volt véleménye, nem volt elfogult, nem volt makacs és nem volt önző.

A LÁNGÉSZ.

Egy miniszter azt kérdezte Dsi Guntól:

- Mestered lángeszu ember. Milyen sok és gazdag tehetsége van!

Dsi Gung azt felelte:

- Igaz. Ha az Ég alkalmat ad neki, lángesze ki fog tunni. És sok tehetsége is van. A Mester meghallotta és így szólt:

- Honnan ismer engem ez a miniszter? Ifjúságom szigorú volt s így szereztem néhány képességet. Ez azonban mellékes. Jelent valamit, ha a bölcs sok dologhoz ért? Nem a sok a lényeges.

Lau azt mondta:

- A Mester azt mondogatta: nincs állásom, s ezért ráérek a fontos dolgokkal foglalkozni.

KEGYELET.

Ha a Mester gyászruhás embert, udvari ruhába öltöztet, vagy vakot látott, ha megpillantotta, felállt; ha pedig el kellett haladnia mellettük, meggyorsította lépteit.

AZ ESZMÉNY.

Yen Yüan felsóhajtott és így szólt:

- Felnézek és mindig magasabb leszek; belefúrom magam és mindig áthatolhatatlanabb leszek.

Magam előtt látom és hirtelen úgy van, mintha mögöttem lenne. A Mester az embert barátságosan lépésről lépésre csalogatja. Lényünket műveltséggel kitágítja, s az erkölcs törvényével határt szab neki. El akarnám hagyni, de már nem tudom. Mikor minden erőmet kimerítettem, s azt hiszem, elértem, ismét a messzeségben látom tisztán és ragyogva. Bármennyire kívánnám követni, út nem vezet feléje.

A DRÁGAKŐ.

Dsi Gung azt mondta:

- Ha szép drágakövem lenne, vajjon dobozba rejtsem és eldugjam, vagy keressek jó kereskedőt és eladjam?

A Mester így szólt:

- Add el, add el! Helyedben azonban még várnék veled.

BARBÁRSÁG ÉS MŰVELTSÉG.

A Mester a keleti vidékek barbár törzsei közé kívánt menni.

Valaki azt mondta:

- Mire jó az? - Durva emberek azok.

A Mester így szólt:

- A művelt embert nem érheti durvaság.

ERKÖLCS ÉS SZÉPSÉG.

A Mester így szólt:

- Még nem láttam senkit, aki az erkölcsi értéket úgy tudta volna szeretni, mint az asszonyok szépségét.

TÖREKVÉS.

A Mester így szólt:

- Ne törődj mással, csak a hittel és a huséggel; csak olyan barátod legyen, aki nem olyan, mint te vagy; ha van hibád, ne szégyeld kijavítani.

MEGSZABADULÁS.

A Mester így szólt:

- A bölcsesség megszabadít a kétségtől, az erkölcs megszabadít a szenvedéstől, az elhatározás megszabadít a félelemtől.

A SZELLEM SZOLGÁLATA.

Gi Lu azt kérdezte, hogy mi a szellemek szolgálatának lényege. A Mester így szólt:

- Az ember még az embereknek sem tud szolgálni, hogyan akarjon szolgálni a szellemeknek?

Akkor Dsi Lu azt kérdezte:

- Szabad megkérdeznem, mi a halál lényege?

A Mester így szólt:

- Az ember még az életet sem ismeri, hogyan akarja ismerni a halált?

A JÓ EMBER.

Dai Chang azt kérdezte, hogy ki a jó ember?

A Mester így szólt:

- Aki nem jár mások nyomában, és ezért különb mint a többi; de nem ismeri a legnagyobb titkokat, és ezért a bölcsök és szentek alatt áll.

SZAVAK.

A Mester így szólt:

- Szavak! Becsületesek és igazak? Bölcs az, aki mondja őket? Vagy pedig csak tisztességes?

KIU ÉS YU.

Dsi Lu azt kérdezte, hogy a tanítást, amit hallott, azonnal megvalósítsa-e. A Mester így szólt:

- Még van apád és bátyád. Hogyan valósíthatnád meg azonnal azt, amit hallottál? Chan Yu azt kérdezte, hogy a tanítást, amit hallott, azonnal megvalósítsa-e.

A Mester így szólt:

- Cselekedj aszerint, amit hallottál.

Gung Si Hua ott volt, hallotta és azt mondta:

- Yu azt kérdezte, hogy a hallottakat megvalósítsa-e, mire a Mester így szólt: még van apád és bátyád. Kiu azt kérdezte, hogy a hallottakat megvalósítsa-e, mire a Mester így szólt: cselekedj aszerint, amit hallottál. Most zavarban vagyok és engedj meg, hogy magyarázatot kérjek.

A Mester így szólt:

- Kiu szereti a dolgokat elodázni, ezért ösztökélni kell; Yuban ég a tettvágy s ezért mérsékelni kell.

TISZTELET.

Amikor a Mester Kuang tartományban veszélyben volt, Yen Yüan elmaradt.

A Mester így szólt:

- Azt hittem már elvesztél.

Mire a tanítvány:

- Amíg a Mester életben van, hogyan mernék én meghalni?

A SZÉPSÉG.

Yen Yüan azt kérdezte, hogy mi az erkölcs lényege.

A Mester így szólt:

- Az erkölcs lényege az önuralom és a szépség szolgálata. Ha egy napon mindenki megvalósítaná az önuralmat, és a szépséget szolgálná, az egész emberiség erkölcsössé lenne. Az erkölcs az embertől függ. Vagy talán másvalaki is erkölcsössé teheti az embert?

Yen Yüan azt mondta:

- Engedd meg, hogy a részletek felől kérdezősködjek.

A Mester így szólt:

- Ami a szépség törvényeinek nem felel meg, arra rá se nézz; ami a szépség törvényeinek nem felel meg, azt meg se halld; ami a szépség törvényeinek nem felel meg, arról egy szót se ejts; ami a szépség törvényeinek nem felel meg, azt ne tedd.

Yen Yüan szólt:

- Erőm nem nagy, de azon leszek, hogy eszerint cselekedjek.

ERKÖLCS.

Chung Gung azt kérdezte, hogy mi az erkölcs lényege. A Mester így szólt:

- Ha kilépsz az ajtón, légy olyan, mintha nagyrabecsült vendéget fogadnál. Ha a nép között vagy, légy olyan, mintha vallásos szertartáson vennél részt. Amit nem akarsz magadnak, azt ne tedd soha mással. Ha így cselekszel, senki sem fog rád neheztelni, sem otthon, sem az országban.

Chun Gung szólt:

- Erőm nem nagy, de azon leszek, hogy eszerint cselekedjek.

HELYESEN TENNI.

Si Ma Niu azt kérdezte, hogy mi az erkölcs lényege.

A Mester így szólt:

-Az erkölcsös ember szavaiban lassú.

- Szavakban lassúnak lenni annyi, mint erkölcsösnek lenni?

A Mester így szólt:

- Aki látja, hogy helyesen cselekedni milyen nehéz, vajjon lehet az szavaiban más, mint lassú?

BÖLCSESSÉG, GYÁSZ ÉS FÉLELEM.

Si Ma Niu azt kérdezte, hogy mi a bölcsesség lényege.

A Mester így, szólt:

- A bölcs ember nem ismeri a gyászt és nem ismeri a félelmet. - Nem ismerni a gyászt és nem ismerni a félelmet annyi, mint bölcsnek lenni?

A Mester így Szólt:

- Ha valaki önvizsgálatot tart és nem talál magában kivetendőt, vajjon érezhet-e gyászt és félelmet-e valamitől?

AZ ÉRTELEM TISZTASÁGA.

Dsi Chang azt kérdezte, hogy mi az értelem tisztaságának lényege.

A Mester így szólt:

- Akire alattomos áskálódás és bőrön átható panasz nem hat, annak értelme tisztának mondható. Akire alattomos áskálódás és bőrön átható panasz nem hat, annak ítélete biztosnak mondható.

A NÉP HITE.

Dsi Gung azt kérdezte, hogyan kell helyesen kormányozni.

A Mester így szólt:

- Gondoskodni, hogy elég táplálék, elég nagy hadsereg és a népben elég hit legyen.

Dsi Gung szólt:

- Ha az ember kényszerből az egyiket fel kell adja, a három közül melyiket nélkülözné leginkább?

A Mester így szólt:

- A hadsereget. - Ha az ember kényszerből az egyiket még fel kell adja, a megmaradt kettő közül melyiket nélkülözné inkább?

A Mester így szólt:

- A táplálékot. Örök időktől fogva úgyis mindenkinek meg kell halni. Ha azonban a népből a hit hiányzik, minden kormányzás lehetetlen.

MINDEN A HELYÉN.

Ging, Tsi hercege azt kérdezte, hogy mi a kormányzás lényege.

Kung mester így szólt:

- A király legyen király, a szolga legyen szolga; az apa legyen apa, a fiú legyen fiú. A herceg azt mondta:

- Teljesen igaz! Mert ha a király nem király, a szolga nem szolga, az apa nem apa, a fiú nem fiú, akármilyen nagy jövedelmem legyen is, nem tudom élvezni.

A DOLGOKAT MEG KELL ELŐZNI.

A Mester így szólt:

- A panaszok fölött való ítékezésben én se vagyok különb, mint bárki más. Amire mindig törekedtem az volt, hogy ne legyenek többé panaszok.

ÉTHOS.

Dsi Chang azt kérdezte, hogy mi az államkormányzás lényege.

A Mester így szólt:

- Fáradhatatlannak és lelkiismeretesnek lenni.

A BÖLCS ÉS A KÖZÖNSÉGES EMBER.

A Mester így szólt:

- A bölcs ember a szépet muveli és a nemszépet gyomlálja. A közönséges ember fordítva csinálja.

A DOLGOKAT A HELYÜKRE TENNI.

Gi Kang lovag azt kérdezte, hogy mi az államkormányzás lényege.

A Mester így szólt:

- Kormányozni annyi, mint a dolgokat a helyükre tenni. Ha fenséged önmagát a helyére teszi, ki merészeli majd magát nem a helyére tenni?

A RABLÓK ELSZAPORODÁSA.

Gi Kang lovag aggódott, mert országában a rablók elszaporodtak.

Kung mester így szólt:

- Ha fenséged nem akarja, senki sem lesz rabló, még akkor sem, ha díjat adnak érte.

A SZÉL ÉS A FU.

Gi Kang megkérdezte, hogy mi az államkormányzás lényege.

- Mi lenne akkor, ha megölnék azt, aki a törvényt megszegi és ez segítené azt, aki a törvényt megtartja?

Kung mester így szólt:

- Ha fenséged kormányoz, ugyan mi szüksége van az ölésre? Ha fenséged a jót kívánja, a nép jó lesz. Az uralkodó lényé olyan, mint a szél, a nép lényé olyan, mint a fu. Ha a szél fúj, a funek meg kell hajolnia.

MŰVELTSÉG ÉS KIVÁLÓSÁG.

Dsi Chang azt kérdezte:

- Hogyan kell olyan muveltnek lenni, hogy az ember értelmével mindent át tudjon hatni?

A Mester így szólt:

- Mit értesz az alatt, hogy átható?

Dsi Chang azt felelte:

- A nyilvánosság előtt is, otthon is, kiválnak lenni.

A Mester szólt:

- Kiválnak lenni más, mint áthatónak lenni. A jelentékeny ember lényé szerint egyenes és az igazságot szereti. Atlát a szavakon és az embereken. Mindig vigyáz arra, hogy alázatos legyen. Az ilyen ember a nyilvánosság előtt is, otthon is, értelmével mindent át tud hatni. A kiváló ember a nyilvánosság előtt az erkölcs szerint cselekszik, valójában azonban átlépi ezt. Az igazságra nem sok gondot fordít. Ez az ember az, aki a nyilvánosság előtt is, otthon is, kiváló.

A NAGY KÉRDÉS.

Fan Chi az esőistenek oltára mellett sétált mesterével és azt kérdezte:

- Az ember hogyan tökéletesítheti lényét, hogyan javíthatja meg rejtett hibáit és hogyan teremthet világosságot zavarai között?

A Mester így szólt:

- Ez aztán a nagy kérdés! Először a munka, aztán az élvezet: vajjon az ember lényé nem így tökéletesedik? Először a saját bunök, aztán a más bunei ellen küzdeni: vajjon az ember rejtett hibáit nem így javítja meg? Mi a zavar, ha nem az, hogy az ember reggel haragra lobbán, önmagáról megfeledkezik, s este azt veszi észre, hogy önmagát és családját bajba hozta?

ISMÉT A KORMÁNYZÁS LÉNYEGE.

Dsi Li azt kérdezte, hogy mi a kormányzás lényege.

A Mester így szólt:

- Elöl menni és bátorítani.

Amikor bővebb felvilágosítást kért, a Mester azt mondta:

- Nem elfáradni.

A MUNKATÁRSÁK MEGVÁLASZTÁSA.

Chung Gung a Gi család hivatalnoka volt és azt kérdezte, hogy mi a kormányzás lényege.

A Mester így szólt:

- Hivatalnokaidat válaszd hazai emberekből; egyetlen hibát se bocsáss meg; csak jellemes és tehetséges munkatársat válassz.

- Hogyan tudom meg, hogy ki a jellemes és tehetséges ember?

A Mester így szólt:

- Csak egyetlenegyét válassz, a többi magától fog jönni.

A SZAVAK HELYES HASZNÁLATA.

Dsi Lu szólt:

- We hercege várja a Mestert, hogy a kormányzást átvegye. Mi lesz az első, amit a Mester tenni fog?

A Mester így szólt:

- A szavak helyes használata.

Dsi Lu szólt:

- Ez az egész? Most az egyszer a Mester hibázni fog. Miért kell a szavakat helyesen használni?

- Milyen együgyü vagy te, Yu! A bölcs mellőzi azt, amit nem ért. Ha a szavak használata nem helyes, a fogalmak értelme zavaros; ha a fogalmak értelme zavaros, nem lehet szabatosan cselekedni; ha nem lehet szabatosan cselekedni, az erkölcs és művészet nem virágzik; ha az erkölcs és művészet nem virágzik, a büntetés értelmetlen; ha a büntetésnek nincs értelme, a nép nem tudja hová lépjen és mit tegyen. A bölcs első dolga, hogy fogalmait szavakká, a szavakat tettekké tegye. Nem turi, hogy szavaiban rendetlenség legyen. Minden ezen múlik.

A BÖLCS ÉS A RÉSZLETTUDÁS.

Fan Chi azt kérte a Mestert, hogy oktassa földmuvelésre.

A Mester így szólt:

- Ebben a dologban nem tudok annyit, mint egy öreg paraszt. Aztán azt kérte, hogy oktassa kertészetre.

A Mester így szólt:

- Ebben a dologban nem tudok annyit, mint egy öreg kertész.

Fan Chi eltávozott.

A Mester így szólt:

- Korlátolt ember ez a Fan Shü! Ha a vezetők a rendet komolyan veszik, a nép nem mer majd tiszteletlenül viselkedni. Ha a vezetők az igazságot komolyan veszik, a nép nem mer majd ellenkezni. Ha a vezetők a becsületet komolyan veszik, a nép sohasem fog merni hazudni. Ha pedig mindez elkövetkezik a világ négy tája felől mindenki ide fog seregleni. Mire jó ehhez a földművelés?

ELŐSZÖR AZ EMBER MAGA LEGYEN RENDBEN.

A Mester így szólt:

- Aki önmaga igaz, annak nem kell parancsolni és minden rendben megy. Aki önmaga nem igaz, hiába parancsol, senkisé is engedelmessé válik.

HÁROM FELADAT.

A Mester We tartományon át haladt. A kocsit Chan Yu vezette.

A Mester így szólt:

- Milyen surun lakott ez a föld!

Chan Yu felelt:

- Ha már ilyen sokan vannak, mivé lehet őket tenni?

- Jómódúvá.

- És ha már jómódúak, mivé kell tenni?

- Muevelté.

A KÖZMONDÁS.

A Mester így szólt:

- A közmondás szerint, ha az államot száz évig derék emberek vezetnék, a bunökre nem kellene halálbüntetés. Igaz!

A KIRÁLY.

A Mester így szólt:

- Ha király születne, egyetlen nemzedék alatt nem lenne más, csak erkölcsös ember.

AZ EMBEREN KELL KEZDENI.

A Mester így szólt:

- Aki önmagát kormányozni tudja, miért ne kormányozhatná a birodalmat? Aki önmagát kormányozni nem tudja, mihez fog mások kormányzásával?

ISMÉT A KORMÁNYZÁS LÉNYEGE.

She hercege azt kérdezte, hogy mi a kormányzás lényege.

A Mester így szólt:

- Ha azok, akik közel vannak, örülnek s akik messze vannak, idejönnek.

SIKER ÉS ELŐNY.

Dsi Hia Gü Fu hivatalnok volt és azt kérdezte, hogy mi a helyes kormányzás lényege.

A Mester így szólt:

- Nem szabad gyors sikert remélni és nem szabad kis előnyöket várni. Aki gyors sikert remél, nem lehet alapos; aki kis előnyöket vár, elszalasztja a nagyot.

A BECSÜLET.

She hercege a Mesterrel beszélt és így szólt:

- Nálunk otthon becsületes emberek vannak. Ha egy apa valakinek birkáját ellopja, fia jelenti fel.

A Mester így szólt:

- Nálunk a becsületesek nem ilyenek. Az apa elrejtja a fiút és a fiú elrejtja az apát. Ez is becsületesség.

ISMÉT AZ ERKÖLCS LÉNYEGE.

Fan Chi azt kérdezte, hogy mi az erkölcs lényege.

A Mester így szólt:

- Ha egyedül vagy, légy komoly; ha dolog után jársz tarts tiszteletet; ha mással érintkezel, légy lelkiismeretes. Ettől el ne térj még akkor se, ha Kelet, vagy Észak barbárai közé jutsz.

AKI LELKESEDIK.

A Mester így szólt:

- Ha már nem találok embert, aki a Mérték és Közép útján halad, legalább olyanokkal kívánok lenni, akikben van határozottság és lelkesedés. Aki lelkesedik, az sokat szed fel és jó halad. Aki határozott, annak van törvénye s azt nem lépi át.

BÉKESZERETET ÉS MEGALKUVÁS.

A Mester így szólt:

- A bölcs ember békeszerető, de sohasem alkuszik meg. A közönséges ember megalkuszik, de sohasem békeszerető.

SZERETET ÉS GYŰLÖLET.

Dsi Gung azt kérdezte:

- Kiváló az, akit honfitársai szeretnek? .

A Mester így szólt:

- Az még semmit sem jelent.

- Kiváló az, akit honfitársai gyűlölnék?

- Az sem jelent semmit. Helyesebb, ha valakit a jók szeretnek és a nem jók gyűlölnék.

BÜSZKESÉG ÉS KEVÉLYSÉG.

A Mester így szólt:

- A bölcs büszke, de nem kevély; a közönséges kevély, de nem büszke.

KÖZEL AZ ERKÖLCSHÖZ.

A Mester így szólt:

- Aki a szilárd elhatározást a szófukarsággal össze tudja kötni, az erkölcshez közel áll.

A KIMŰVELT EMBER.

Dsi Lu azt kérdezte:

- Milyennek kell lennie annak, akit kimuveltnak lehet tartani?

A Mester így szólt:

- Kimuveltnak lehet tartani azt, aki egyszeru, alapos és barátságos. A barátához egyszeru és alapos, a testvérhez barátságos.

A DERÉK EMBER.

A Mester így szólt:

- Ha egy derék ember a népet két évig vezeti, már háborúba is elviheti.

NEVELÉS.

A Mester így szólt:

- Aki a népet nevelés nélkül háborúba viszi, az pusztulásba vezeti.

SZÉGYEN.

Hien azt kérdezte, hogy mi a szégyen.

A Mester így szólt:

- Ha az állam ügyei rendben vannak, az embernek jövedelme van. Ha az állam ügyei nincsenek rendben és az embernek nagy jövedelme van: ez a szégyen.

ERKÖLCS.

Erkölcösnek mondható, ha valaki küzd az uralomvágy, a kevélység, a viszály és a szenvedélyek ellen?

A Mester így szólt:

- Mindenesetre nehéz. Hogy erkölcsös-e? Nem tudom.

MŰVELTSÉG.

A Mester így szólt:

- Az olyan muvelt ember, aki mindig otthon ül, nem érdemli meg a muvelt ember nevét.

SZAVAK ÉS TETTEK.

A Mester így szólt:

- Ha az állam ügyei rendben vannak, az ember bátor lehet szavaiban és bátor lehet tetteiben. Ha az állam ügyei nincsenek rendben, az ember legyen bátor tetteiben, de legyen óvatos szavaiban.

SZAVAK ÉS GONDOLATOK.

A Mester így szólt:

- Akinek van gondolata, van hozzá szava is; de, akinek szava van, még nem kell, hogy gondolata is legyen. Az erkölcsös ember bátor; de a bátor nem okvetlen erkölcsös.

A SZELLEM EREJE.

Nan Gung Go azt kérdezte a Mestertől:

- I kitűnő íjlövész volt, Au jól vezette a hajót. Egyikük sem halt meg természetes halállal. Yü és Dsi saját kezükkel földjüket muvelték és mégis uralomra jutottak. A Mester nem válaszolt. Nan Gung Go kiment.

Akkor a Mester így szólt:

- Ez az ember igazán bölcs. Itéletében a szellem ereje nyilatkozott meg.

ISMÉT AZ ERKÖLCS.

A Mester így szólt:

- Olyan bölcs, aki erkölcsös, akad; olyan közönséges ember, aki erkölcsös, nincs.

SZEGÉNYSÉG ÉS GAZDAGSÁG.

A Mester így szólt:

- Szegénynek lenni lázongás nélkül nehéz. Gazdagnak lenni kevélység nélkül könnyű.

A KITŰNŐ MESTER.

A Mester megkérdezte Gung Ming Gia-t, hogy Gung Shu Wen Dsi milyen ember.

- Igaz, hogy mestered nem beszél, nem nevet és nem fogad el semmit?

Gung Ming Gia így válaszolt:

- Az elbeszélés túloz. Mesterem beszél, ha itt az ideje s ezért beszédét nem unják meg. Nevet, ha vidám, s ezért nevetését nem unják meg. Elfogad, ha az illik, s ezért elfogadását nem unják meg.

A Mester így szólt:

- Ez aztán az ember!

AZ URALKODÓ SZOLGÁLATA.

Dsi Lu azt kérdezte, hogyan kell az uralkodónak szolgálni.

A Mester így szólt:

- Nem megcsalni és ellenállni.

TAPASZTALAT.

A Mester így szólt:

- A bölcs tapasztalt a nagy dolgokban, s közönséges ember tapasztalt a kis dolgokban.

TANULÁS.

A Mester így szólt:

- Aki régen tanult, a tudásért tette; aki ma tanul, az emberért teszi.

A KÖVET.

Gü Be Yü valakit Kung mesterhez küldött. A Mester helyet kínálta meg és azt kérdezte:

- Mit csinál mestered?

- Mesterem hibáit akarja csökkenteni, egyelőre azonban még nem sok sikerrel.

Az ember elment és akkor a Mester így szólt:

- Ez aztán a követ!

NE POLITIZÁLJ.

A Mester így szólt:

- Akinek nem hivatása, a kormánnyal ne törődjön.

A BÖLCS NEM NAGYSZÁJÚ.

A Mester így szólt:

- A bölcs szégyenli, ha szavai nagyobbak, mint a tettei.

GOND.

A Mester így szólt:

- Azzal nem törődöm, hogy az emberek nem ismernek; de azzal törődöm, hogy az állam ügyeit nem tudják rendbehozni.

KOMOLYSÁG.

A Mester így szólt:

- Nem folyton a csalók ellen készülődni, nem mindig a hitetlenekkel számolni, mégis ellensúlyozni őket. Aki ezt tudja, komoly ember.

A FAJ.

A Mester így szólt:

- A ló értéke nem az erő, hanem a faj.

KI ISMERI KUNG MESTERT?

A Mester így szólt:

- Senki sincs, aki engem ismer! Dsi Gung így felelt:

- Mit jelent az, hogy a Mestert senki sem ismeri?

A Mester így szólt:

- Isten ellen nem lázadok és az emberrel nem állok viszályban. Itt alul keresem az igazságot, de fölfelé törekszem. Engem csak Isten ismer.

ELZÁRKÓZÁS.

A Mester így szólt:

- A legkomolyabb emberek a világtól vonulnak el; az utánuk következők helyeiket adják fel; az utánuk következők a szokásokat vetik el; az utánuk következők a szavak ellen zárkóznak el.

ALKOTÁS?

A Mester így szólt:

- Hét ember alkotott.

KICSODA EZ A KUNG MESTER?

Dsi Lu az éjszakát a kőkapu mellett töltötte. A toronyőr azt kérdezte:

- Honnan?

Dsi Lu azt felelte:

- Kung nevu embertől.

Mire az előbbi:

- Ugye az az ember az, aki tudja, hogy nem megy, mégis tovább csinálja?

FELÜLRŐL HATNI.

A Mester így szólt:

- Ha a felső osztályok a művészetet szeretik, a nép mindenre alkalmas.

A NAPLOPÓ.

Yüan Chan, mialatt a Mesterre várt, a földön guggolt. A Mester így szólt: - Ifjúkorában nem volt szerény és engedelmes, amikor felnőtt, semmi jelentékenyet nem tett, most öreg, s még csak meg se hal. Naplopó! Ezzel botjával fenekére sújtott.

LASSÚ HALADÁS ÉS GYORS SIKER.

Egy Küo vidékéről való suhanc a Mesternél szolgált és arra használták, hogy vendégeket jelentsen be. Valaki azt kérdezte: halad a gyerek?

A Mester így szólt:

- Csak azt látom, hogy mindig a felnőttek helyére ül, hogy az idősebbeket nem ereszti előre. Nem arra törekszik, hogy lassan haladjon, hanem, hogy gyors sikert érjen el.

A SZÜKSÉG.

Chen-ben az élelem elfogyott. A gyermekek annyira elgyengültek, hogy az ágyból nem tudtak felkelni. Dsi Lu lázongva kérdezte a Mestertől:

- A bölcs is tudja, hogy mi a szükség?

A Mester így szólt:

- A bölcs a szükségben sem változik. A közönséges ember megvadul.

EGYETLENEGY.

A Mester így szólt:

- Si, olyan embernek tartasz, aki sokat tanult és tud könyv nélkül?

A tanítvány azt mondta:

- Talán nincs így?

A Mester így szólt:

- Nincs. Amim van, csak egy. Minden egyebet ezzel csinállok.

AZ URALKODÁS.

A Mester így szólt:

- Shun volt az, aki az államot cselekvés nélkül rendben tartotta. Mit tett? Áhítással vigyázott önmagára és komoly arccal délnek fordult. Egyebet semmit.

ELŐREJUTNI.

Dsi Chang azt kérdezte, hogy mi az előrejutás feltétele.

A Mester így szólt:

- Aki beszédében lelkiismeretes és igaz, aki tetteiben gondos és megbízható, ha a déli, vagy az északi barbárok között lakik, akkor is előre fog jutni. Aki beszédében nem lelkiismeretes és nem igaz, aki tetteiben nem gondos és nem megbízható, ha a legközelebbi szomszédba megy, akkor sem fog előrejutni. Amikor az ember áll, e két dolgot úgy nézze, mint az eléje fogott két lovat; amikor az ember halad, e két dolgot úgy nézze, mint két kísérőjét. Így lehet előrejutni.

Dsi Chang a mondást övére írta.

EMBER ÉS SZÓ.

A Mester így szólt:

- Ha olyannal találkozol, akivel érdemes lenne beszélni és az nem beszél veled, egy embert elvesztettél. Ha olyannal találkozol akivel nem érdemes beszélni és mégis beszél veled, szavadat elvesztegetted. A bölcs nem veszít el sem embert, sem szót nem veszteget.

SZILÁRDSÁG.

A Mester így szólt:

- A szilárd jellemű ember, aki az erkölcsöt komolyan veszi, erkölcsére nem igyekszik előnyt szerezni. Vannak, akik testüket a halálnak adták, hogy erkölcsükre a koronát feltegyék.

GOND ÉS GONDOSKODÁS.

A Mester így szólt:

- Aki a jövőre nem gondol, ahhoz a gond közel.

A LOPOTT ÁLLÁS.

A Mester így szólt:

- Dsung Wen Chang állását lopta. Ismerte Hui tehetségét, és az állást mégis magának tartotta meg.

A HASZNÁLHATATLAN.

A Mester így szólt:

- Aki nem kérdezi: hogyan tegyem, hogyan tegyem? - azzal semmit sem tudok tenni.

A NEMES EMBER.

A Mester így szólt:

- Alapja legyen a kötelesség, tette legyen könnyed, a megnyilatkozásban legyen szerény, a végrehajtásban legyen hu. Ez a nemes ember.

A SZENVEDÉS IGAZI OKA.

A Mester így szólt:

- A bölcs nem azért szenved, mert az emberek nem ismerik, hanem azért, mert nem tudja őket megváltoztatni.

DICSŐSÉG.

A Mester így szólt:

- A bölcs irtózik attól a gondolattól, hogy a világot elhagyja és ne említse senki.

KÖVETELMÉNYEK.

A Mester így szólt:

- A bölcs követelményeket magával szemben támasztja, a közönséges ember mással szemben.

KÜLÖNBSÉG.

A Mester így szólt:

- A bölcs öntudatos, de nem harcias; körülményes, de nem közönséges.

A SZAVAK ÉRTÉKE.

A Mester így szólt:

- A bölcs az embert nem szavai szerint ítéli meg és szavait nem dobálja az ember után.

SZERETET.

Dsi Gung azt kérdezte:

- Van olyan szó, amely az ember egész életében mérték lehet?

A Mester így szólt:

- A szeretet. Amit nem kívánsz magadnak, ne tedd másnak.

ÜGYES SZAVAK.

A Mester így szólt:

- Az ügyes szavak a szellem értékét zavarják. Ha az ember a kicsinységekben nem engedékeny, a nagy dolgokat nem tudja végrehajtani.

VIZSGÁLAT.

A Mester így szólt:

- Ahol mindenki gyűlöl, ott mindent alaposan meg kell vizsgálni. Ahol mindenki szeret, ott mindent alaposan meg kell vizsgálni.

AZ EMBER DICSŐSÉGE.

A Mester így szólt:

- Nem az igazság isteníti az embert, az ember isteníti az igazságot.

AZ IGAZI HIBA.

A Mester így szólt:

- Ha hibát követtél el és nem javulsz, akkor követtél el a hibát.

TANULNI JOBB.

A Mester így szólt:

- Gyakran egész nap nem ettem, s egész éjszaka nem aludtam, hogy gondolkozzak. Nem használt. Tanulni jobb.

IGAZSÁG ÉS SZEGÉNYSÉG.

A Mester így szólt:

- A bölcs az igazságra néz, nem az ételre. Aki szánt, még kerülhet szükségbe, aki tanul, juthat kenyérhez. A bölcs az igazságot gyászolja, nem a szegénységet.

HIVATAL ÉS ERKÖLCS.

A Mester így szólt:

- Aki tudásával hivatalhoz jutott, de erkölcsével nem tudja megtartani, bár megszerezte, el fogja veszíteni. Aki tudásával hivatalt szerzett és erkölcsével megőrizte, de a gyakorlatban nem tart tekintélyt, azt nem fogják tisztelni. Aki tudásával hivatalt szerzett, erkölcsével megőrizte és tekintélyt tart, de nem az illem szabályai szerint viselkedik, még nem tökéletes.

KICSINY ÉS NAGY DOLGOK.

A Mester így szólt:

- A bölcs nem a kicsiny dolgokban ismerhető meg, hanem abban, hogy nagyot cselekszik. A közönséges ember nem tud nagyot cselekedni, de a kicsiny dolgokban megismerhető.

AZ ERKÖLCS A LEGTÖBB.

A Mester így szólt:

- Az erkölcs az ember számára több, mint a tüz, vagy a víz. Megtörtént már, hogy valaki a

tuzbe, vagy a vízbe lépett és meghalt. De még sohasem történt meg, hogy valaki, mert erkölcsössé lett, meghalt.

NINCS ELŐNY.

A Mester így szólt:

- Az erkölcs minden ember kötelessége. Ebben a dologban még a mesternek sincs előnye.

TANULÁS.

A Mester így szólt:

- A tanulásban nincsen rangkülönbség.

HIÁBAVALÓ TANÁCS.

A Mester így szólt:

- Ha az alapelvek nem közösek, minden tanács hiábavaló.

AZ OSZTÁLYOK ÉS AZ URALOM.

Kung mester így szólt:

- Ha a földön rend van, muveltség és művészet virágzik, a háborút és a hadjáratot az Uralkodó határozza el. Ha a földön nincs rend, a muveltség és művészet nem virágzik, a háborút és hadjáratot a főnemesség határozza el. Ha a dolgokat a főnemesség intézi, uralma nem szokott tartani tovább, mint legfeljebb tíz nemzedékig. Ha a dolgokat a nemesség intézi, uralma nem szokott tartani tovább, legfeljebb öt nemzedékig. Ha a hatalmat a szolgálosztály ragadja kezébe, nem szokott tovább tartani, legfeljebb három nemzedékig.

HASZNOS ÉS KÁROS BARÁTSÁG.

Kung mester így szólt:

- Háromfajta barát hasznos, és háromfajta barát káros. Az őszinte, a szilárd és a tapasztalt emberrel a barátság hasznos. A talpnyaló, a gyáva és a szószátyár emberrel a barátság káros.

HASZNOS ÉS KÁROS ÖRÖM.

Kung mester így szólt:

- Háromféle öröm hasznos és háromféle öröm káros. A muveltségen és művészi készségen alapuló önbizalom öröme, a mások nagy tetteiről való beszélgetés öröme, a sok jó és méltó baráttal való együttlét öröme hasznos; a fényezés öröme, a szeszély öröme és a kicsapongás öröme káros.

IDŐSEBBEKEL VALÓ EGYÜTTLÉT.

A Mester így szólt:

- Ha idősebb urakkal vagy együtt, három tilalom van. Ha még nem szólítottak meg és beszélsz, az tapintatlan; ha szóltak hozzád és nem felelsz, az goromba; ha nem nézel arra, akire beszélsz, az bántó.

TARTÓZKODNI.

Kung mester így szólt:

- A bölcs ember három dologtól tartózkodik. Ifjúkorában, amikor az életerők még nem szilárdultak meg, tartózkodik az érzékiségtől. Ha eléri a férfikort, amikor az életerők virágzanak, tartózkodik a harciasságtól. Ha eléri az agykort, amikor az életerők eltűnőben vannak, tartózkodik a kapzsiságtól.

TISZTELET.

Kung mester így szólt:

- A bölcs ember három dolgot tisztel feltétlenül: Isten akaratát, a nagy embert és az őskor szent szavait. A közönséges ember Isten akaratát nem ismeri és nem tiszteli, a nagy ember iránt arcátlan, és a szent szavakat kigúnyolja.

TUDÁS ÉS TANULÁS.

Kung mester így szólt:

- Ha valakinek már születésekor van tudása, ez a legmagasabb fok. Aki a tudáshoz tanulás által jut, ez a következő fok. Akinek nehéz sorsa van és mégis tanul, ez a következő fok. Akinek nehéz sorsa van és nem tanul, ez a közönséges népség legalacsonyabb foka.

KILENC DOLOG.

Kung mester így szólt:

- A bölcs ember kilenc dologra gondol állandóan: ha valamit néz, a világosságra gondol, ha valamit hall, az ütemre gondol, viselkedésében az illemre gondol, magatartásában a méltóságra gondol, szavaiban az igazságra gondol, ügyesbajos dolgaiban a lelkiismeretre gondol, kétségeiben a kérdésekre gondol, haragjában a következmények súlyára gondol, mikor valamit elhatároz, kötelességére gondol.

RITKASÁG.

Kung mester így szólt:

- Hogy az ember derék tettet lát és azt hiszi, nem tudja elérni; hogy az ember ostobaságot lát és úgy érzi, mintha kezét meleg vízbe mártaná, - elég ilyen embert láttam és elég ilyen beszédet hallottam. Maradj elrejtve, készülj célodra, cselekedj önzetlenül, terjeszd gondolataidat, - ilyen beszédet eleget hallottam, de ilyen embert még nem láttam.

AZ IGAZI NAGY EMBER.

- Ging, Tsi hercege ezer négylovas kocsija volt, s amikor meghalt, a nép egyetlen jótulajdonságáról sem beszélt. Be I és Shu Tsi a Shou Yang hegy tövében éhenhaltak, s a nép még máig is dicsőíti őket.

A HIVATAL ELVÁLLALÁSA.

Yang Ho látni kívánta Kung mestert. A Mester azonban nem ment el hozzá. Yang Ho ekkor Kung mesternek malacot küldött ajándékba. Kung mester, hogy megköszönje, elment, de olyan időt választott, amikor Yang Ho nem volt otthon. Az utcán azonban találkoztak.

Yang Ho azt mondta:

- Gyere, beszélni akarok veled. Mondd erkölcsösnek mondható az az ember, aki szívében

olyan kincset tartogat, amelynek elrejtésével országát zavarba dönti?

Kung mester így szólt:

- Nem mondható erkölcsösnek.
- Bölcsnek tartható az az ember, aki közéleti pályára való, de fellépését minduntalan elszalasztja?

Kung mester így szólt:

- Nem tartható bölcsnek.
- A napok és hónapok múlnak. Az évek nem várnak reánk.

Kung mester így szólt:

- Helyes. A hivatalt elvállalom.

KÖZELSÉG ÉS ELTÁVOLODÁS.

A Mester így szólt:

- A végső dolgokban az ember az emberhez közel áll; a hétköznap azonban elválasztja őket.

A MEGVÁLTOZTATHATATLANOK.

A Mester így szólt:

- Csak a legmagasabb fokon álló bölcslet és a legalacsonyabb fokon álló bolondot nem lehet megváltoztatni.

A TÉVEDÉS BEISMERÉSE.

A Mester Wu városához érkezett. Zene és ének hangját hallotta. Jókedvű lett és nevetve szólt:

- Ha tyúkot akarsz levágni, miért veszed elő az ökörnnyúzó kést?

Dsi Yu azt felelte:

- A bölcs - ha muvelt - szereti az embert; a közönséges ember - ha muvelt - könnyen befolyásolható.

Mester így szólt:

- Gyermekeim, Yen szavai helyesek. Az imént csak tréfáltam.

AZ ÖT DOLOG.

Dsi Chang azt kérdezte Kung mestertől, hogy mi az erkölcs lényege.

Kung mester így szólt:

- Minden körülmények között öt dologra ügyelni.
- Szabad megkérdeznem, hogy mi az az öt dolog?

Kung mester így szólt:

- Méltóság, nagylelkűség, igazság, állhatatosság, jóság. Akiben van méltóság, azt nem vetik meg; aki nagylelku, azt szereti a nép; aki igazságos, ahhoz bizalommal vannak; aki állhatatos, az eléri célját; aki jó, az az embereket fel tudja használni.

LÁTOGATÁS A LÁZADÓNÁL.

Bi Hi a Mestert meghívta. A Mester elhatározta, hogy elmegy.

Dsi Lu így szólt:

- Egyszer azt hallottam a Mestertől, hogy aki nem él tisztességes életet, azzal a bölcs nem áll szóba. Bi Hi Chung Mou tartományt fellázította, s most a Mester meg akarja látogatni. Mit jelentsen ez?

A Mester így szólt:

- Úgy van, amit idéztél, azt mondtam. De nem úgy van, hogy a szívós, azt hiába dörgölik, nem lehet elkoptatni? Hát csak olyan tők vagyok, amit dísznek lógnak és nem esznek meg?

A HAT IGE ÉS A HAT SÖTÉTSÉG.

A Mester így szólt:

- Yu, hallottál a hat ígérő és a hat sötétségrő?

Dsi Lu azt válaszolta:

- Még nem hallottam.

A Mester így szólt:

- Ül le és hallgass, el fogom neked mondani. Ha valaki erkölcsös, anélkül, hogy tanulna, ez a sötétség korlátoltságához vezet; ha valaki bölcs anélkül, hogy tanulna, ez a sötétség a szertelenségbe vezet; ha valaki igazságos, anélkül, hogy tanulna ez a sötétség a kegyetlenséghez vezet; aki egyenes, anélkül, hogy tanulna, ez a gorombasághoz vezet; aki bátor, anélkül, hogy tanulna, az a rendetlenséghez vezet; aki állhatatos, anélkül, hogy tanulna, az a különtséghez vezet.

A SZELLEM FELADÁSA.

A Mester így szólt:

- Aki az úton hallgat és az utcán beszél, a szellemet feladja.

A NYOMORULTAK.

A Mester így szólt:

- A nyomorultak! Lehet-e velük együtt az uralkodónak szolgálni? Ha még nem érték el, szenvednek, amiért nem érték el; ha már elérték, szenvednek, nehogy elveszítsék; de ha már azért sem szenvednek, nehogy elveszítsék, már semmi sincs, amire törekednének.

AMIT A MESTER GYŰLÖL.

A Mester így szólt:

- Gyűlölöm, ahogy a bíbor a skarlátot üti; gyűlölöm, ahogy a világi zene az ünnepi muzsikát megzavarja; gyűlölöm, ahogy a nagyszájúak az államot és a családot felforgatják.

AZ ÉGHEZ VALÓ HASONLÓSÁG.

A Mester így szólt:

- A legszívesebben egy szót se szólnék.

Dsi Gung azt mondta:

- Ha a Mester nem beszél, ugyan mit jegyezzenek fel a tanítványok?

A Mester így szólt:

- Hát az Ég beszél? A négy évszak jár a maga útján, s a dolgok rendben vannak. Hát az Ég beszél?

BÁTORSÁG VAGY KÖTELESSÉG.

Dsi Lu azt mondta:

- A bölcs a bátorságot tartja a legtöbbre.

A Mester így szólt:

- A bölcs a legtöbbre a kötelességet tartja. Ha a magasrendu ember bátor és nincs benne kötelességérzet, lázadó lesz. Ha az alacsonyrendu ember bátor és nincs benne kötelességérzet, rablónak lesz.

SZOLGÁK ÉS ASSZONYOK.

A Mester így szólt:

- A szolgálakkal és az asszonyokkal baj van! Ha távol tartod őket, elégedetlenek. Ha közel ereszted őket, szemtelenek.

NEGYVEN.

A Mester így szólt:

- Aki negyven évet megért és gyűlölik, azt végig gyűlölni fogják.

TUDÁS.

Dsi Hia így szólt:

- Aki minden nap tudja, hogy mi az ami még belőle hiányzik, - aki minden hónapban tudja, hogy mi az, amit tud, az komolyan tanul.

A BÖLCS HÁROM SZINEVÁLTOZÁSA.

Dsi Hia így szólt:

- A bölcs háromszor változik. Távolról szigorú, közelről engedékeny, ha szavát hallod: hajthatatlan.